

CEBİMDE YOKTU,
YÜREĞİMDEN
VERDİM

Sevdaya ve kavgaya adanmış bir hayat: **Nazım Hikmet**

hayykitap
EDEBİYAT

Hayykitap - 824
Edebiyat - 178

Cebimde Yoktu Yüreğimden Verdim
Sevdaya ve Kavgaya Adanmış Bir Hayat: Nazım Hikmet
Hazırlayan: Kasım Hasan Ünal

Hayykitap Edebiyat Yayın Yönetmeni: Caner Yaman
Editör: Buse Ünal
İllüstrasyon ve Çizimler: Emine Yıldırım
Kapak ve Sayfa Tasarımı: Emine Yıldırım

ISBN: 978-625-7685-30-6
1. Baskı: İstanbul, Nisan 2021

Baskı: Yıkılmazlar Basım Yay.
Prom. ve Kağıt San. Tic. Ltd. Şti.
15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B
Güneşli - İstanbul
Sertifika No: 45464
Tel: 0212 630 64 73

Hayykitap
Zeytinoğlu Cad. Şehit Erdoğan İban Sk.
No: 36 Akatlar, Beşiktaş 34335 İstanbul
Tel: 0212 352 00 50 Faks: 0212 352 00 51
info@hayykitap.com
www.hayykitap.com
facebook.com/hayykitap
twitter.com/hayykitap
instagram.com/hayykitap
Sertifika No: 12408

© Bu kitabın tüm hakları
Hayygrup Yayıncılık A.Ş.'ye aittir.
Yayınevimizden yazılı izin alınmadan kısmen veya
tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez,
çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

NÂZIM HİKMET RAN BİYOGRAFİSİ

NÂZIM HİKMET

Türk ve Dünya Edebiyatı bakımından çağın en önemli şairlerinden biri olan Nâzım Hikmet'in yaşamı, onun tarafından insanlığa bırakılmış, eskimeyen ve zaman geçtikçe önemi artan bir eserdir. Selanik'te başlayıp, Moskova'da son bulan hayat macerası, sadece yaşadığı dönemi değil, Türk sanatını, siyasetini, fikir ve sosyal hayatını da etkilemiştir.

Şairliği ile ön plana çıkarsa da en az şiirleri kadar değerli piyesler, hikayeler ve senaryolar yazan Nâzım Hikmet, her an yeni fikirlere ve yeni yaratılara açık yapısı ve özgün yeteneği ile tam tamına "polimat" bir kişiliğe sahipti.

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden, 1923 yılında kurulan cumhuriyet rejimi, Türkiye'nin sosyal ve siyasal yapısına etki eden Soğuk Savaş dönemine kadar devam hayat hikayesi, adeta bir aydının gözünden 20. yüzyılın panoramasıdır.

Nâzım Hikmet, tutkulu kişiliği ve özgün yeteneği ile hayatı boyunca her zaman insanlığın birlik ve beraberliği için yazılar yazmış, eylemlerde bulunmuş, ama kendi "vatan" toprakları da dahil, hayatının çok uzun bir süresinde hem içeride hem de dışarıda sürgün ve tutsak olmuştur. Bugün birçok isim, Nâzım Hikmet'in hayatının çerçevesinden yola çıkmış ve bugün her biri birer kült isme dönüşmüştür.

NÂZIM HİKMET'İN AİLE YOLCULUĞU

Almanya'dan İstanbul'a Uzanan Bir Çocuğun Hikayesi: Müşir Mehmet Ali Paşa

Nâzım Hikmet Ran'ın, Türkiye tarihine damga vuran yaşamının izleri, onun 1902 yılındaki doğumundan yıllar öncesine kadar sürmektedir. Onun hayatında, hem anne hem de baba tarafından Osmanlı İmparatorluğu'nun bürokrasi ve siyaset dünyasında etki-si olan isimler mevcuttur. Bu isimlerden en önemlisi de kuşkusuz Nâzım Hikmet'in anneannesinin babası ve bir Osmanlı paşası olan Müşir Mehmet Ali Paşa'dır.

Müşir Mehmet Ali Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma döneminde siyaset zemininde önemli dönüm noktalarında rol almış bir isimdir. Müşir Mehmet Ali Paşa'nın siyasi hayatındaki hatıralarının önemi kadar, Almanya'dan İstanbul'a uzanan geçmişi de en az o kadar önemli bir yere sahiptir.

Müşir Mehmet Ali Paşa

Müşir Mehmet Ali Paşa, Alman asıllıdır. 1827 yılında, o dönemde Alman İmparatorluğu'na bağlı olan Magdeburg şehrinde doğmuştur. Doğumunda ona koyulan isimle beraber **Ludwig Karl Friedrich Detroit**'dir. Babasının bir müzisyen ve ailesinin de Protestan olduğu bilinmektedir. Annesini küçük yaşta kaybeden, Müşir Mehmet Ali Paşa, bir süre müzisyen babasının himayesi altında yaşamıştır. Al-

manya İmparatorluğu'nun içindeki maddi sıkıntılar, müzik öğretmeni olan babasının maddi durumunu da kötü etkilemiştir. Bu durumun sonunda çaresiz kalan babası, Müşir Mehmet Ali Paşa'yı yetimhaneye bırakmak zorunda kalmıştır.

Müşir Mehmet Ali Paşa, bir süre yetimhanede yaşamıştır. Fakat, yetimhanedeki ortam ve bir yere kapalı olma durumu onu buradan kaçmaya itmiştir. Bir gece vakti pencereden atlayıp yetimhaneden kaçmıştır. Yetimhaneden kaçan Müşir Mehmet Ali Paşa, Almanya'nın en önemli ticaret limanlarından birine sahip olan Hamburg'a gelmiştir. Hamburg'da uluslararası ticaret yapan bir gemide miço olarak çalışmaya başlar. Gemi, Akdeniz'de birçok şehir limanına uğramaktadır. Fakat Müşir Mehmet Ali Paşa, gemideki ağır iş yükünden yorulmuş ve bunalmıştır. Gemi İstanbul limanına demir attığında ise Mehmet Ali Paşa on beş yaşındadır. O gün güverteden denize atlayarak gemiden kaçmaya çalışmıştır. Marmara Denizi'nin dalgalarında yüzerek ulaştığı ilk yer ise Kızkulesi'dir.

Kızkulesi'ne bir Alman çocuğunun sığınması, bir tesadüf eseri Sadrazam Mehmet Emin Ali Paşa'nın kulağına gider. Sadrazam Emin Ali Paşa konu ile ilgilendikten sonra Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmak isteyen bu on beş yaşındaki Alman gencini kendi himayesine alma kararı alır.

Sadrazam Mehmet Emin Ali Paşa'nın himayesi altında yaşayan ve onun yönlendirmesiyle askeri eğitim almaya başlayan bu Ludwig Karl Friedrich Detroit isimli genç Müslüman olur ve Mehmet Ali ismini alır.

Nâzım Hikmet'in hayatında özellikle gençlik dönemindeki hatıralarında oldukça öneme sahip olan Vâlâ Nureddin, 1965 yılında yayınlanan "**Bu Dünyadan Nâzım Geçti**" isimli hatıra kitabında, Müşir Mehmet Ali Paşa'nın yaşamı hakkında şu şekilde yazmıştır;

Mehmet Ali Paşa, Hügönot asıllı Alman'dır. Daha doğrusu Protestan dinini kabul ettiği için Almanya'ya göçmüş Fransızların soyundandır. Karll de Trol ailesinden ve Magdeburgludur. Ziyaret için İstanbul'a gelen bir mektup gemisinden 12 yaşında miçoluk vazifesinde bulunduğu sırada kendini denize atmış, Kız Kulesi bekçisi tarafından kurtarılmıştır. Türlü meseleler çıkmış, Meşhur Sadrazam Ali Paşa ilgilenip onu Mekteb-i Harbiye'de okutmuştur. On sekiz yaşında ihtida eden (Müslümanlığı kabullenen) gence Mehmet Âli ismi verilmişse de zamanla Âli, adını almıştır.¹

Berlin Konferansı

Sadrazam Mehmet Emin Ali Paşa'nın yönlendirmesiyle Harbiye Mektebi'nde eğitim alan Müşir Mehmet Ali Paşa, Osmanlı İmparatorluk Ordusu'nda teğmen olarak görev almaya başlar. Rus İmparatorluğu'nun Osmanlı toprakları olan Eflak ve Boğdan'ı işgal etmesinin sonucunda yaşanan ve 1853-1856 yılları içinde devam Kırım Savaşı'nda yaver olarak görev aldı. Bu savaş sırasında yüzbaşı rütbesine yükselen Müşir Mehmet Ali Paşa'nın, Balkanlardaki görevleri devam etti. Tümgeneral rütbesine kadar yükselerek Yanaya komutanı oldu. 2. Abdülhamit tarafından 1877 yılında mareşal

¹ Vâlâ Nureddin, Bu Dünyadan Nazım Geçti, Kırmızı Kedi Yayınları 10

rütbesinde yükselen Müşir Mehmet Ali Paşa, Plevne'nin düşüşünden sonra 1878 yılında padişah tarafından İstanbul'u korumak için tertip edilen ordunun komutanlığına getirildi.²

Müşir Mehmet Ali Paşa'nın Osmanlı İmparatorluğu himayesindeki komutanlığı, Rusya İmparatorluğu ile yapılan, sonuçları her iki taraf içinde yıpratıcı olan 93 Harbi'nde de devam etti. Rus İmparatorluğu tarafından hem doğu hem de batıdan saldırıya uğrayan Osmanlı İmparatorluğu, gücünün son raddesine kadar Rus ordusuna karşı koydu. Savaşın sonunda her devletin de asker kaybı 100.000'in üstündeydi. Daha fazla karşı koyamayacağını anlayan Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa devletlerinin de araya girmesiyle birlikte, Ayastefanos Anlaşması'na oturdu. Ayastefanos Anlaşması'nda Müşir Mehmet Ali Paşa da hazır bulunmuştur.

Ayastefanos Anlaşması ile Balkanlarda gücünü iyiden iyiye arttıran Rusya'ya karşı, 2. Abdülhamit başka bir plan uygulamasına gitti. Rusya'nın Ortadoğu'ya doğru genişleme politikasının Britanya İmparatorluğu'nun zararına olacağını biliyordu. Bu konuda İngilizlerin harekete geçmesi için çalışmalar başlattı. Çalışmalarının sonunda Bismark'ın önderliğinde Avrupa devletlerinin, Rusya ve Osmanlı İmparatorluğu'nun da içinde bulunduğu bir görüşme tertip edildi. Bu görüşme sonunda imzalanacak Berlin Anlaşması, hem Osmanlı'nın Balkanlar'daki birçok topraktaki hakimiyetinin sonu olduğunu gibi hem de Müşir Mehmet Ali Paşa'nın da sonunu getirecekti.

Berlin görüşmelerini yapan diplomat heyetinin içinde bir zamanlar kaçtığı ülkeye bir Osmanlı paşası olarak geri dönmüş Müşir Mehmet Ali Paşa da vardı. Berlin'deki görüşmeler devam ederken, Müşir Mehmet Ali Paşa, doğduğu şehir olan Magdeburg ziyaretinde, yıllar önce penceresinden kaçtığı yetimhaneyi ziyaret etmiştir. Aynı zamanda askeri yeteneklerinin yanında edebi yeteneği de bulunan Müşir Mehmet Ali Paşa, ölümünden sonra yabancı basında da yer

² Haluk Oral, Nazım Hikmet'in Yolculuğu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019 11

alan “**Eriha'nın Gülü**”, yani Almanca çevirisi ile “**Die Rose von Jerichow**” olan şiiri de yine bu Berlin görüşmeleri sırasında yazmış ve okumuştur.³

Müşir Mehmet Ali Paşa'nın yazdığı “**Eriha'nın Gülü**” isimli şiiri- nin Zehra Aksu Yılmaz tarafından çevirisi şu şekildedir;

Sevgilim, bir gün kırılır da kalbim

Çarpmazsa artık senin için,

Sarmaşık örülü koyu serviler

Yükselirse göğe mezarımdan.

Öylece uzanıp beklerim ben

Koymalarını seni de toprağa,

Çürümüş kemiklerime o zaman

Ta derinlerde yine can gelir

Ve getirdikçe esintisi rüzgârın

Bir avuç toprağı bana mezarından,

Kalbimin küllerinden yukarıya

Usulca bir ağıt yükselir.

İmzalanan Berlin Anlaşması'nın sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardaki önemli toprakları birer birer bağımsızlığına kavuşurken, Arnavutluk'un topraklarının bir bölümü de Karadağ'a bırakılıyordu. Bu karar üzerine Arnavutluk'ta, Müslüman tebaada

isyanlar çıkmaya başladı.

Payitaht, Arnavutluk'ta ilan edilen silahlı isyanı bastırmak, halkı ikna etmesi için Müşir Mehmet Ali Paşa'yı görevlendirdi. Arnavutluk'a ulaşan Müşir Mehmet Ali Paşa, bütün çabalarına rağmen bir türlü halkı ikna edemiyor, zaten Berlin Anlaşması'nı imzalayan heyetin içinde bulunması sebebiyle, Arnavutluk'ta aleyhine düşünceler yüzünden işi olduğundan daha zor oluyordu.

Müşir Mehmet Ali Paşa 1878 yılının ağustos ayında Arnavutluk'un Yakova şehrine geçti. Fakat burada isyanın durumu daha vahim bir haldeydi. İsyancılar, Müşir Mehmet Ali Paşa'nın sığındığı Abdullah Paşa'nın konağını bastı ve orada çıkan çatışma sonucunda Müşir Mehmet Ali Paşa'yı öldürdüler.

Müşir Mehmet Ali Paşa'nın bedeni öldükten sonra bile isyancıların hiddetinden nasibini almaya devam etti. Başı bedeninden ayrıldı ve şehirde gezdirildi.

Müşir Mehmet Ali Paşa'nın bedeninden ayrılan başı, ancak kaymakam tarafından isyancılardan satın alınarak kurtarıldı. Daha sonra ise naaşı öldürüldüğü Yakova eyaletine defnedildi.

³ Haluk Oral, Nazım Hikmet'in Yolculuğu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019 12

Müşir Mehmet Ali Paşa'dan Sonra

Müşir Mehmet Ali Paşa, Ayşe Sıdika Hanım ile evliydi. Bu evliliklerinden olan Zekiye, Adeviye, Hayriye ve Leyla isimli dört kız çocukları olmuştu. Leyla Hanım, Nâzım Hikmet'in annesi Celile Hanım'ın annesi olacaktı.

Müşir Mehmet Ali Paşa'nın Yakova'daki katlinin üzerine Sıdika Hanım ve kızlarına devlet tarafından maaş bağlandı. Daha sonrasında ise Müşir Mehmet Ali Paşa'nın kızları, Osmanlı subaylarıyla evlendirilmeye başlandı.

Müşir Mehmet Ali Paşa'nın kızlarından Zekiye Hanım'ın evliliği Türk Siyasi tarihinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü Zekiye Hanım, Kurtuluş Savaşı sırasında önemli bir konuma sahip olan İsmail Fazıl Paşa ile evlendirilmiş ve bu evlilikten olan çocuklarından biri, Ali Fuat Cebesoy yine kurtuluş mücadelesinin önemli komutanlarından biri olmuştur. İsmail Fazıl Paşa, Zekiye Hanım ile evlendirildiğinde genç bir Osmanlı subayıydı. Daha sonra kumandanlık rütbesine yükselen İsmail Fazıl Paşa, 1914'de Meclisi Mebusan'da milletvekili olarak görev yapmıştır. O dönemde Harp Akademisi'nde okuyan oğulları Ali Fuat'ın (Cebesoy) en yakın arkadaşlarından biri de Mustafa Kemal'dir ve bazı zamanlar ailenin Kuzguncuk'taki yalısında misafir olarak kalmıştır.⁴

Birinci Dünya Savaşı'nın ardından mağlup devletler arasında olan ve Sevr Anlaşması'nı imzalamak zorunda kalan Osmanlı İmparatorluğu, dört bir taraftan Avrupalı devletler tarafından işgal edilmeye başlamıştı. Bu, o dönemler Heybeliada Bahriyeli Mektebi'nde

okuyan Nâzım Hikmet'in, kurtuluş mücadelesine katılmak üzere Anadolu'ya geçiş yapacağı döneme rast gelmektedir. Çünkü o dönemde İstanbul'un İngilizler tarafından işgale edilmesi, İstanbul halkının da mücadeleye desteğinde yeni bir ivme kazandırmıştı. Böyle bir dönemde, İstanbul'dan Ankara'ya geçenlerden biri de İsmail Fazıl Paşa'ydı. Anadolu'ya geçen Nâzım Hikmet'i karşılayan da yine kendisidir.

Müşir Mehmet Ali Paşa'nın Türk siyasi ve düşünce tarihine etki eden evliliklerinden bir diğeri ise Hayriye Hanım'ın, Hüseyin Hüsni Paşa ile olan evliliğidir. 1856 yılı, Artvin doğumlu olan Hüseyin Hüsni Paşa, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma ve yıkılma süreçlerinde önemli yerlerde görevler ve sorumluluklar üstlenmiştir. Müşir Mehmet Paşa ile beraber 93 Harbi'nde savaşan Hüseyin Hüsni Paşa, daha sonrasında Trablusgarp Valiliği ve bir dönem de Harbiye Nazırlığı görevini üstlenmiştir. 31 Mart Ayaklanması'nı bastırmak için Selanik'ten getirdiği orduyu, Mahmut Şevket Paşa'ya devreden de yine kendisidir. Anadolu'da başlayan, yükselen kurtuluş mücadelesine doğru yol aldığına yaş altmış beşin üzerindeydi. Hayriye Hanım ile Hüseyin Hüsni Paşa'nın evliliklerinden üç çocuk dünyaya geldi. Bu çocuklardan Yarbay Tahsin Bey, 1961 ve 1971 yılları arasında Türkiye İşçi Partisi lideri olan **Mehmet Ali Aybar**'ın babasıdır.

Nâzım Hikmet'in anneannesi Leyla Hanım, Müşir Mehmet Ali Paşa'nın ölümünün hemen ardından, o zamanlar genç bir Osmanlı subayı olan Hasan Enver Paşa ile evlendirildi.

Sadece Osmanlı topraklarında değil, dünyanın birçok yerinde sorumluluklar alıp, hatıralar bırakan Hasan Enver Paşa, 1848 devrimleri sırasında Polonya'dan Osmanlı'ya sığınan, Osmanlı İmparatorluğu'nda paşalığa kadar yükselen ve ismini değiştiren Mustafa Celâleddin Paşa'nın oğludur.

Mustafa Celâleddin Paşa, Leh asıllıdır. Müslüman olmadan önce-

⁴ Haluk Oral, Nâzım Hikmet'in Yolculuğu, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2019 14

Mustafa Celâleddin Paşa
(Konstanty Brozecki)

ki ismi, Konstanty Borzeczki'dir. Mustafa Celâleddin Paşa'nın ailesi, Lehistan'ın zengin ailelerinden biridir. Ailesi, kendisinin sanat alanında ihtisas yapması için destek olmuş ve gençlik döneminde Varşova Güzel Sanatlar Okulu'na yazılmıştır. Resme yeteneği olan Mustafa Celâleddin Paşa'nın, ilk eserleri de bu dönemdedir. Lehistan'ın bağımsızlığını kaybedip Prusya İmparatorluğu altına girmesi üzerine, isyan birliklerine katılmıştır. Fakat

Prusya tarafından bastırılan isyanın sonunda tutuklanıp Magdeburg Cezaevi'ne atılmıştır. Hapisten çıktıktan sonra Osmanlı İmparatorluğu'na sığınma düşüncesi içine girmiştir. Onu bu düşünceye sevk eden en önemli sebep, dönemin siyasi atmosferi içerisinde Osmanlı İmparatorluğu'nun Leh asıllı kişileri Rusya'ya karşı korumasıdır. Dönemin padişahı Sultan Abdülaziz, Leh mültecilerini isteyen Rusya'ya karşı şöyle bir bildirisi olmuştur;

Tahtımdan vazgeçerim, fakat zir-i himayeme iltica eden biçareleri düşmanlarına teslim etmem.⁵

Özellikle bu dönemde Pasarofça Anlaşması'ndan sonra Lehistan ve Osmanlı diplomatik ilişkilerin olumlu bir süreçte ilerlemesinin toplum düzeyinde de karşılığı olmuştur. Leh toplumunun o dönemki Türk halkına bakışını en iyi anlatan örneklerden biri, 1914 yılında Teschen'e giden gazeteci Ahmet Emin Yalman'ın aktardığı şu ifadelerdir.

⁵ Ferik Hasan Enver Paşa "Oğlum Samih Bey'e", Tarih ve Toplum, Sayı 1, Ocak 1984

Aşk tutkusu ve halkı uğruna verdiği kavgayla ne uğruna ve nasıl yaşanacağını insanlara gösterdi.

Nâzım Hikmet'in sadece yazıları değil, yaşamı da geride kalanlara bir mirastı. Tek başına göğüslediği hak mücadelesi, yıllar sonlara binlerce kişinin izinden gideceği bir gelecek yoluna dönüştü.

Ruhuyla yoğrulan ve ruhlara ulaşan şiirler yazdı. Sanat ve siyaset dünyasının birçok ismi, onun hayatından tarihe izler bıraktı. Çok güzel aşık oldu, çok güzel kavgaya etti.

Ama en çok halkını sevdi.

hayykitap

22 TL
KDV'DEN MUAFTIR

ISBN: 978-625-7685-30-6

